

СИНЕРГИЯ: ВЗАИМОДЕЙСТВИЕ МЕЖДУ ИЗКУСТВО, ПРИРОДА И НАУКА

Изложба в Музея на НБУ,
Библиотека „Проф. Богдан Богданов, д.н.“
29.01.2025 – 14.03.2025
Елена Тодорова
Нов български университет, департамент „Дизайн“,
“Овча купел” 21, бул. „Монтевидео“, София 1618, България
leni.art@abv.bg
Незабравка Попова-Недялкова
Нов български университет, департамент „Дизайн“,
“Овча купел” 21, бул. „Монтевидео“, София 1618, България
nezi_ned@abv.bg

Резюме:

Изкуството винаги е било в тясна връзка с материалите, които го изграждат. Изложбата “Синергия” представя диалог между две художествени практики – бижутерията и текстила, – като подчертава техните традиционни и иновативни аспекти. Авторите, проф. д-р Елена Тодорова (метални накити) и д-р Незабравка Попова-Недялкова (текстилни композиции), използват материали като месинг, вълна, коприна и природни багрила, за да демонстрират как традиционните техники могат да се адаптират в съвременен художествен контекст.

SYNERGY: INTERACTION BETWEEN ART, NATURE, AND SCIENCE

Exhibition at the Museum of New Bulgarian University,
Library “Prof. Bogdan Bogdanov, PhD”
29.01.2025 – 14.03.2025
Elena Todorova
New Bulgarian University, Department Arts and Design,
“Ovcha kupel”, 21 Montevideo Str., Sofia 1618, Bulgaria
leni.art@abv.bg
Nezabravka Popova-Nedyalkova
New Bulgarian University, Department Arts and Design,
“Ovcha kupel”, 21 Montevideo Str., Sofia 1618, Bulgaria
nezi_ned@abv.bg

Abstract:

This document presents the “Synergy” exhibition, displayed at the Museum of New Bulgarian University. The exhibition combines traditional artistic techniques, natural materials, and contemporary design approaches, revealing the connections between textile and jewelry art. Through an analysis of the methods and materials used, the interaction between natural resources, craftsmanship, and innovations in art is outlined. In this context, the exhibition serves as an example of the integration of traditional crafts and scientific research into contemporary design.

Keywords: synergy, eco-printing, traditional crafts, jewelry, textiles, sustainability, experimental design.

Модерното изкуство и старите занаяти

Дизайнът е изкуство, което се вдъхновява от различни техники и материали. В днешното унифицирано време, все по-актуални стават старите занаяти. Те дават възможност да се излезе от стандартното и да се погледне през различен поглед към творческия процес. „Всяко ново нещо е добре забравено старо“, тази мъдрост може да се приложи и към използването на стари бижутерски и текстилни техники при създаването на модерни накити.

В класическата бижутерия още от древни времена и до наши дни се използват технологични процеси, които за този дълъг период са претърпели незначителни промени. „Спояването“ е техника съществуваща от 5000 г. пр. н. е. При този процес, два или повече детайла от метал се свързват заедно, чрез стопяването на припой, чиято температура на топене е по-ниска от тази на съединяваните метални части. Разтопеният припой при температура от 450 °C се разлива и свързва отделните елементи. След изстиване се получава нова метална форма, която има голяма здравина и устойчивост във времето. Със спояване се обработват различни метали: злато, сребро, мед, месинг. Освен този вид топла обработка на металите съществуват процеси, които общо се наричат „студена обработка“. Това са: кован, рязане, пилене, полиране, съединяване. Комбинацията от топла и студена обработка на металите е начинът, по който се изработват бижутата.

Друга традиционна техника, използвана от много съвременни дизайнери за създаване на накити е обработката на вълна. Стар занаят, дошъл до нас през вековете. Изкуство популярно по света под много имена – филц, фелт, вилт, кече или на български – плъст. Нестандартен дизайн и интересен колорит – това са част от преимуществата на плъстта. Тази техника дава възможност за създаване на сложни цветни

композиции. Това се постига чрез напластяване на обагрени в различни цветове вълнени снопове, които се припокриват или преливат един в друг. Само при тази техника съществува възможността да се създават сложни обемни форми, като се използва естественото свойство на вълната да се степва. Степването представлява сплитане на влакната едно в друго при висока температура и механично мачкане.

Противопоставянето на метала, неговата твърдост и устойчивост с мекотата и багрите на текстила дава нова визия на тези два материала. Създаването на накити от несъпоставими материали е точен пример за синергия, при който полученият ефект е по-голям от сумата на индивидуалните фактори.

Интересът към накити, изработени чрез комбинирането на различни техники и материали продължава да нараства. Все повече хора търсят не само нестандартна визия, но и стойностни материали. Обръща се внимание и на начина, по който се обработват тези материали. Ето защо дизайнери от различни националности обръщат поглед към традиционните техники, характерни за техните региони, за да реализират идеите си. Съвременните тенденции в модата, често се свързват с културното наследство на народите и това е мощен стимул за възраждане на стари техники за обработка на метал и текстил.

Вълшебството на екопечата

Природата винаги е била неизчерпаем източник на вдъхновение за художниците през вековете. Тя не само очарова със своята красота, но и предлага уникални възможности за творчество. Днес, в епохата на нарастващо екологично осъзнаване, все повече артисти се обръщат към устойчиви техники, за да изразят любовта си към света около нас. Една от тези техники е екопечатът – художествена форма, която обединява природата и изкуството в хармоничен танц на цветовете,

шарки и смисъл.

Екопечатът, известен още като ботанически печат, е процес, при който естествените пигменти от растения се пренасят върху текстил.

Процесът започва с избора на материали – естествени тъкани като коприна, лен, памук или вълна и събирането на растителните материали – листа, цветя, корени, семена, стъбла. Задължително условие е предварителната подготовка на текстила – почистване и импрегниране с подходящия фиксатор, в зависимост от текстила. Растителните материали се подреждат върху разстлания текстил в своеобразна композицията. Накрая всичко се завива в плътен пакет и се подлага на топлинна обработка, при което пигментите от растенията проникват в текстила, създавайки уникални отпечатащи и цветове. Различни допълнителни техники за багрене на текстил също могат да се използват за постигане или засилване на художествения ефект.

Различни по вид фактори играят значителна роля в процесите на багрене и еко печат. Промяната дори на само един от тях може да доведе до съществена разлика в крайните резултати. Ето някои от тези фактори:

- Вид на влакната – протеинови или целулозни, вълна или коприна, памук или лен и т.н. Има значение дали текстилът е еднороден или смес.

- Характеристики на багрилното растение – вид, географско местоположение на растението, климат и условия на околната среда, сезон, зрялост на растението, различни заболявания, които могат да засегнат растението.

- Използвана част от растението: листа, корени, кора, плодове, цветове, дървесина.

- Вид на багрилния материал – свеж, сух, раздробени частици или екстракт.

- Качество на водата (рН, твърдост).

- Екстракция: тип среда/разтворител, рН, температура, време, оборудване, концентрация на багрилния материал – съотношение между

теглото на растителния материал и теглото на влакната.

- Почистване на влакната – ключов параметър, отговорен за доброто поемане на багрилото и неговото равномерно разпределение в тъканта.

- Фиксатори и модификатори на цвета: вида и количеството на фиксиращия агент оказват влияние както на цвета, така и на неговата устойчивост. Има значение на кой етап от процеса на багрене се прилага фиксатора – преди, едновременно или след багренето. Комбинацията от фиксатори, приложени в различни етапи разширява възможната палитрата от цветове.

- Метод и техника на багрене и/или еко печат.

- Не на последно място - знанията, уменията, усета, креативността и дори емоционалното състояние и търпението на артиста (особено когато става дума за еко печат).

Какви материали ще избере, как ще ги съчетае, какви техники ще използва, с какво ще реши да експериментира – това са различни елементи от творческия процес при ботаническия печат, които определят почерка и индивидуалността на артиста. Той съзнателно борави с тези фактори, но крайният резултат винаги носи и елемент на непредвидимост, в която природата оставя своя отпечатък.

В съвременния свят, в който текстилната индустрия често е свързана със замърсяване и прекомерна експлоатация на ресурси, екопечатът предлага алтернатива. Той подчертава красотата на естественото, без да нанася вреда на околната среда.

Ключов аспект на тази техника е да не се използват химикали, които са опасни за околната среда и човека при тяхното изхвърляне.

Използването на местни растителни видове и особено тяхното природосъобразно събиране е не просто избор, а неписано правило за всеки, който използва тази техника с уважение към природата.

За много творци екопечатът не е просто

техника, а цялостна философия. Той насърчава внимателно отношение към природата, подчертава значението на устойчивия начин на живот и вдъхновява създаването на дълбока връзка между човека и околната среда.

Самият процес на работа е медитативен и изпълнен със смисъл. От подбора на растенията до подреждането им върху тъканта, всяка стъпка изисква внимание и уважение към материалите. Финалният момент, в който отпечатъкът се разкрива, е истински акт на откривателство – магия, която показва красотата на природата в най-чистата ѝ форма.

Тази техника също така предизвиква артистите да преосмислят връзката си със света. Те откриват вдъхновение в простото, възхищават се на детайлите и се учат да ценят цикличността на природата.

Вместо да унифицира, екопечатът празнува разнообразието – всяко творение е единствено по рода си, а красотата му идва от несъвършенствата и естествената асиметрия. Това е начин да се преосмисли ценността на ръчния труд и уникалността на естественото.

Екопечатът е покана да се вгледаме по-внимателно в света около нас. Той ни напомня за крехкостта на природата, но и за нейната сила да ни вдъхновява и обединява. Всяко произведение е не само шедевър, но и урок – за устойчивост, за хармония и за уважение към ресурсите, които използваме.

Във времена на глобални предизвикателства, изкуството на екопечата има силата да вдъхнови промяна. То ни показва, че можем да създаваме красота, без да вредим на околната среда, и че връзката ни с природата може да бъде не само източник на вдъхновение, но и начин на живот.

Концепция на изложбата

Куратори на изложбата са доц. д-р Ива Добрева и Ели Тодорова, които работят както върху концепцията, така и върху нейното пространствено

оформление, като изграждат хармонична експозиция, подчертаваща взаимодействието между текстилните и металните обекти, между традиционните техники и съвременния експериментален подход. Изложбата е подредена така, че да позволи на посетителите не просто да разглеждат експонатите, а да ги преживеят.

Копринените пана, обагрени с естествени багрила и екопринт, са разположени така, че зрителите да могат да се разходят сред тях, да ги докоснат, да усетят текстурата им и дори аромата на природните материали, с които са обработени. Металните накити, изработени от месинг и съчетани с плъстена вълна, са хармонично интегрирани в общото пространство – създавайки синергия между твърдостта на метала и мекотата на текстила. Комбинацията от копринен текстил и метални бижута подчертава взаимодействието между природните багрила и формите, създадени от човешката ръка.

Визуална идентичност и графично оформление

Специално подготвени графични табла представят теоретичните и философските аспекти на експозицията, включвайки текстовете “Модерното изкуство и старите занаяти” на Елена Тодорова и “Когато изкуството среща природата: вълшебството на екопечата” на Незабравка Попова-Недялкова.

Графичното оформление на изложбата, плакатът, таблата и калиграфските надписи са дело на доц. д-р Софрони Върбев, който с изключителна прецизност допринася за визуалната идентичност и цялостното възприятие на експозицията.

Филмова интерпретация на творческия процес

Важна част от изложбата е специално заснетият видеоклип, който представя процеса на създаване на експонатите. Първата част на клипа е посветена на накитите на Елена Тодорова, като включва

видео моменти от процеса на работа с металите и фотоси на завършените бижута. Втората част представя процеса на екопечат върху коприна, показвайки в детайли техниката, използвана в текстилните произведения. Видео материалът е заснет и монтиран от д-р Петко Якимов, който постига визуална хармония между процеса на работа и естетиката на готовите произведения.

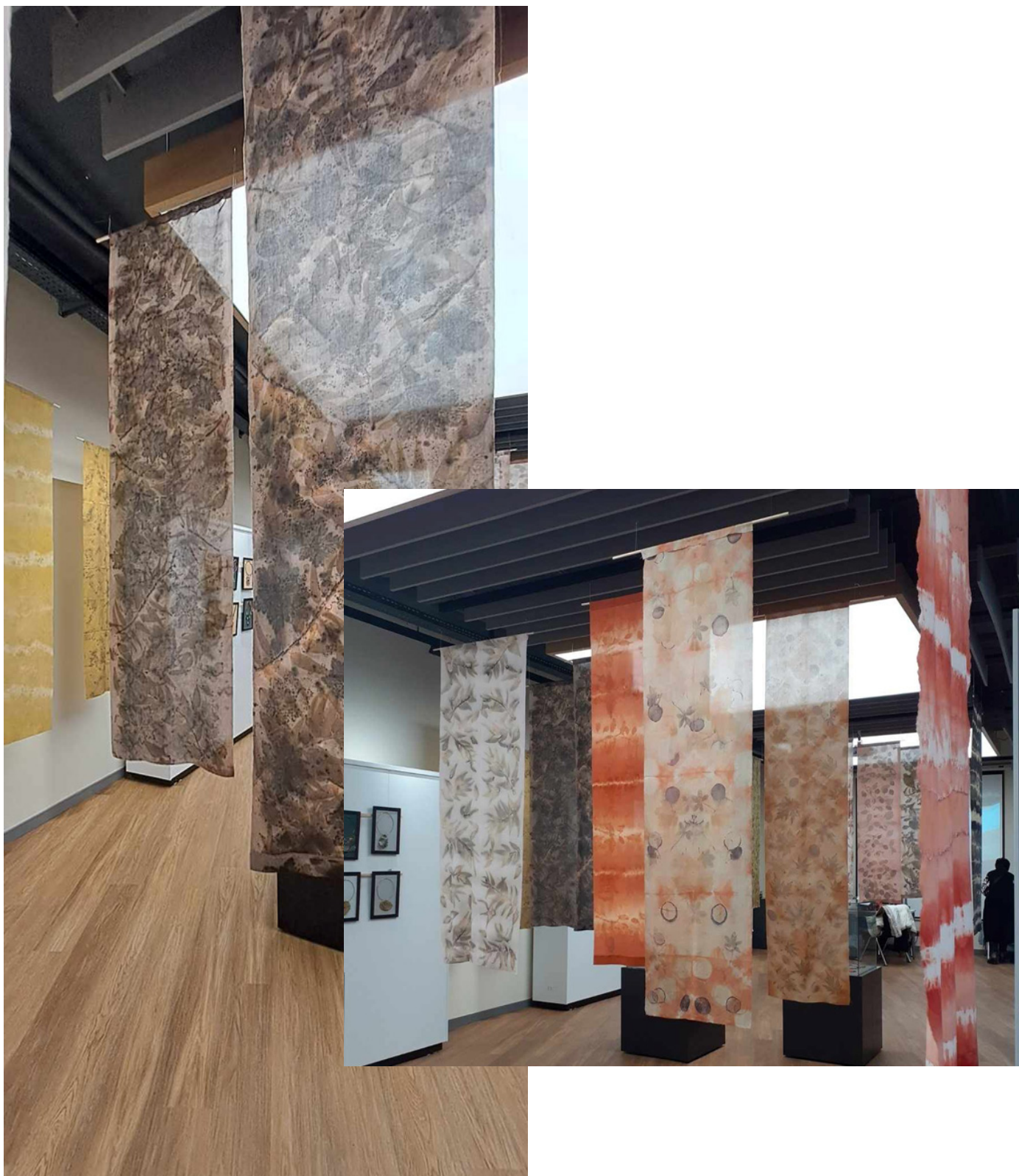
Финални думи

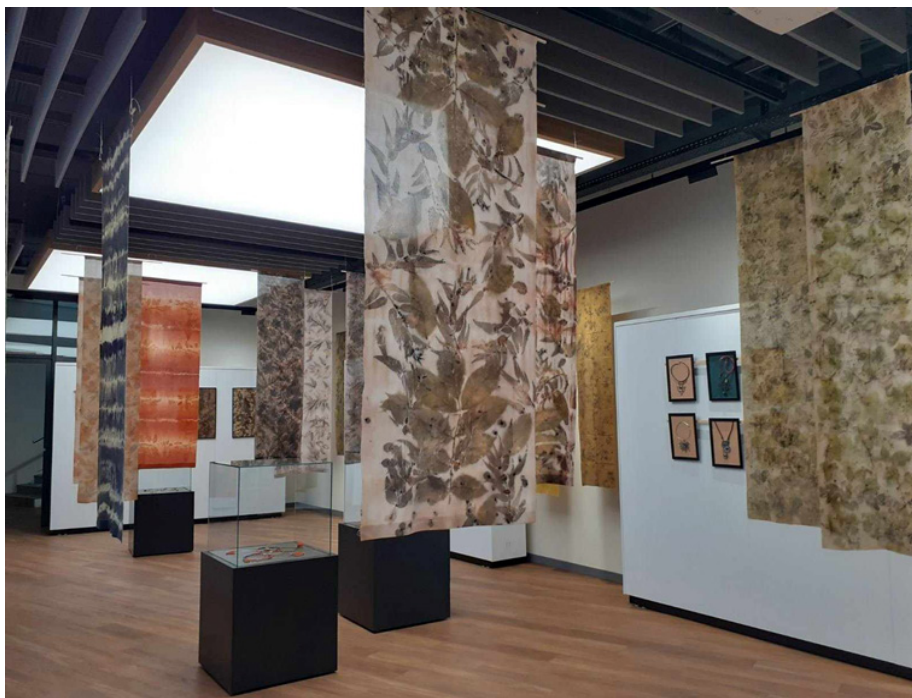
Изложбата „Синергия“ е пример за успешна интеграция на художествени и научни подходи в изкуството. Чрез комбинирането на традиционни

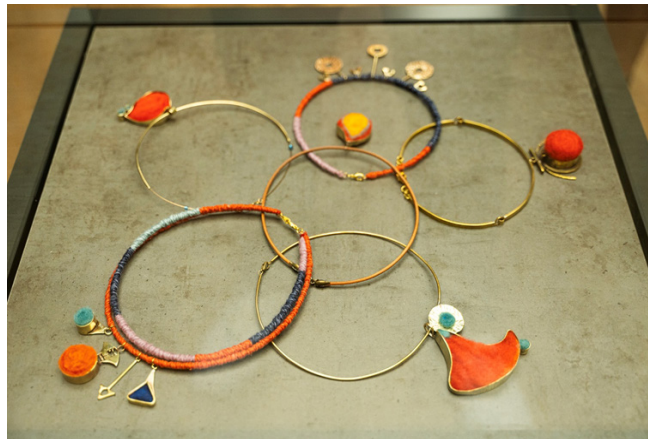
и иновативни техники, авторите създават уникална експозиция, която демонстрира възможностите за устойчиво и експериментално изкуство. Тя доказва, че науката, изкуството и природата не са противопоставени, а напротив – могат да функционират в хармония, разкривайки нови перспективи пред съвременния дизайн и художественото изразяване.

„Синергия“ е изложба, която не просто представя произведения на изкуството, а разказва истории – истории за материите, ръцете, които ги обработват, и природата, която вдъхновява.

Литература:

[1] La Salandra, C. (2005) *Bijoux en perles, rubans et cordons*. De Vecchi Editions. ISBN-10: 2732886556, p.22.

[2] Bogert, K. (2010) *Totally Twisted: Innovative Wirework and Art Glass Jewelry*. Interweave Press. ISBN-10: 1596681683.

[3] Kunz, Frederick, G. (1917) *Magic of Jewels and Chams*. Philadelphia London : J.B. Lippincott company. Архив на оригинала (2009-11-04). Достъпно от: <https://archive.org/details/cu31924029913385/mode/2up>.

[4] Holland, J., Brooke N. (1999) *The Kingfisher History Encyclopedia*. Kingfisher books. ISBN-10: 0753403455.

[5] McCreight, Tim. (1997) *Jewelry: Fundamentals of Metalsmithing*. Hand Books Press. ISBN-10: 1880140292

[6] *A Brief History of Glass* // glassonline.com, 2010. Архивиран от оригинала на 2011-10-24. Посетен на 22 август 2010.

[7] Study reveals ‘oldest jewellery’, BBC News, 22 юни 2006.

[8] Sherrard, P. 1972. *Great Ages of Man: Byzantium*. Time-Life International.

[9] Duby, G., Ariès, Ph. eds. *A History of Private Life Vol 1, From Pagan Rome to Byzantium*. Harvard, 1987. p 506

[10] Bury, B. (1985) *Introduction to Sentimental Jewellery*. Her Majesty’s Stationery Office. ISBN-10: 0112904173.

[11] Cartlidge, B. (1985) *Twentieth-Century Jewellery*, Harry N Abrams Inc. ISBN-10: 0810916851.

[12] Philips, Clare (1996) *Jewelry, Jewelry: From Antiquity to the Present*. Thames & Hudson; Illustrated edition. ISBN-10: 0500202877

[13] Baliarsingh. S., Panda, AK., Jena, J., Das, T., Das, NB. (2012) Exploring sustainable technique on natural dye extraction from native plants for textile: identification of colourants, colourimetric analysis

of dyed yarns and their antimicrobial evaluation. *Journal of Cleaner Production* 37:257–264. DOI: 10.1016/j.jclepro.2012.07.022

[14] Dean, J., Casselman, K. (2010) *Wild Color, Revised and Updated Edition: The Complete Guide to Making and Using Natural Dyes*. Potter Craft; Revised, Updated ed. Edition. ISBN-10: 0823058794.

[15] Dekel, S. (2022) *EcoPrinting with ‘Blankets’*. Dekel Dyes [онлайн] 11.05.2022 [видяно на 01.03.2023]. Достъпно от: <https://www.suzannedekel.com/post/ecoprinting-with-blankets>

[16] Flint, I. (2010) *Eco Colour: Botanical Dyes for Beautiful Textiles*. Krause Craft. ISBN-10: 1596683309.

[17] Islam, S., Jalil, M.A., Belowar, S. et al. (2024) Role of mordants in natural fabric dyeing and their environmental impacts. *Environmental Science and Pollution Research* 32, 452–468 (2025). <https://doi.org/10.1007/s11356-024-35746-w>

[18] Křížová, H. (2015) *Natural dyes: their past, present, future and sustainability*. Recent Developments in Fibrous Material Science, Publisher: Kani-na - o.p.s, 2015, 59-71. [онлайн] 01.2015 [видяно на 04.04.2025] Достъпно от: https://www.researchgate.net/publication/293885932_Natural_dyes_their_past_present_future_and_sustainability.

[19] Merdan N, Eyupoglu S, Duman MN. *Ecological and sustainable natural dyes*. *Textiles and Clothing Sustainability*: Springer; 2017. p. 1-41.

[20] School of Stitched Textiles (2025) *India Flint: Botanical Alchemist*. School of Stitched Textiles [онлайн] 31.05.2023 [видяно на 04.04.2025]. Достъпно от: <https://www.sofst.org/india-flint-the-botanical-chemist/>